

LOKALIZACJA	DZIAŁKA NR 79/1 OBRĘB 0004 KRZYWA GMINA SĘKOWA POWIAT GORLIICKI
OPRACOWANIE	PROGRAM ROBÓT BUDOWLANYCH I PRAC KONSERWATORSKICH REMONTU DZWONNICZY DAWNEJ CERKWI GREKOKATOLICKIEJ OBECNIE KOŚCIOŁA PW. NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NMP W KRZYWEJ WRAZ Z OGRODZENIEM

AUTOR	mgr inż. architekt Wojciech Frączek mgr inż. architekt Aneta Bartuła-Piegiżik
DATA	MAJ 2024 r.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
w Krakowie
Delegatura w Nowym Sączu
ul. Wieniowieckiego 127
33-300 Nowy Sącz
tel. 18 442-64-84, 442-82-52

Z UPOWAŻNIENIA
Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora
Zabytków w Krakowie
p. o. Kierownika Delegatury
mgr inż. arch. Patrycja Czyżyoka

Załącznik do pozwolenia Nr 209/2024
DNS 1.5142.109.9024 AF.1

Spis treści

1	Dane ogólne	1
2	Podstawa opracowania.....	1
3	Historia obiektu.....	2
4	Opis konserwatorski	2
5	Opis inwentaryzacyjny i stan zachowania.....	2
6	Wnioski i założenia konserwatorskie.....	10
7	Program prac konserwatorskich	12
8	Dokumentacja fotograficzna.....	13

1 Dane ogólne

TYP OBIEKTU	Dzwonnica
LOKALIZACJA ZABYTKU	DZIAŁKA NR 79/1 OBRĘB 0004 KRZYWA GMINA SĘKOWA POWIAT GORLICKI
CZAS POWSTANIA	1924 r.
WŁAŚCICIEL, UŻYTKOWNIK	PARAFIA RZYMSKOKATOLICKA PW. NARODZENIA ŚW. JANA CHRZCICIELA GŁADYSZÓW 46 38-315 UŚCIE GORLICKIE
FORMA OCHRONY	Rejestr zabytków nr A-132/M z 20.03.2008

2 Podstawa opracowania

- Umowa z inwestorem
- Skan 3d z 2024 r.
- Materiały archiwalne
- Obowiązujące przepisy prawne w tym zakresie
- Wizja lokalna

3 Historia obiektu

W miejscu najstarszej cerkwi z XVIII wieku, w 1854 roku wybudowano nową, która spłonęła w 1902 roku. W 1907 roku ukończono budowę kolejnej świątyni, zniszczonej w czasie I wojny światowej w 1914 lub 1915 roku przez pożar lub od ostrzału artyleryjskiego. Dzisiejsza cerkiew wraz z dzwonnica została wybudowana w latach 1924–1926 w miejscu poprzednich. Wyglądem odbiega od typowej świątyni łemkowskiej, wzorowano ją na rzadkich na Łemkowszczyźnie cerkwiach staroruskich z elementami architektury rosyjskiej i bizantyjskiej. Cerkiew pierwotnie służyła grekokatolikom, została opuszczona po wysiedleniu mieszkańców Krzywej w 1947 roku w czasie Akcji Wisła, później przejęli ją katolicy. Remontowano ją na przełomie 2009 i 2010 roku. Obecnie użytkowana jako kościół filialny parafii rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Gładyszowie. Znajduje się na szlaku architektury drewnianej województwa małopolskiego.

4 Opis konserwatorski

Obok cerkwi stoi drewniana dzwonnica z lat 1924–1926, którą wraz z cmentarzem z I wojny światowej i cerkwią, otacza drewniany płot. Obiekt dwukondygnacyjny z izbicą, na rzucie zbliżonym do kwadratu. Dzwonnica o konstrukcji szkieletowej i ścianach odeskowanych pionowo, posadowiony na luźno ułożonych kamieniach. Dach czterospadowy, namiotowy kryty blachą. Zwieńczony makowicą z kutym krzyżem. U dołu ściany obiega fartuch z deski, ostaniający podwalinę. Kondygnacje przedzielone gzymsem okapowym. W izbicy po dwa prześwity, utworzone w ten sposób, że nie oszalowano części ścian. Drzwi podwójne, klepkowe. Wewnątrz podłoga z desek.

W wyniku przeprowadzonych dotychczas remontów pierwotny wygląd dzwonnicy, widoczny na archiwalnych fotografiach, uległ zatraceniu. Wtórny szalunek z desek układany na pióro wpust zastąpił poszycie z desek układanych w dwóch warstwach – listwy pionowe na łączeniu desek szalunkowych. Zmieniony został wygląd fartucha przy podwalinie oraz gzymsów. Pierwotnie gzymsy były wydatne, profilowane i nakryte daszkiem z gontu. Fartuch również stanowiły daszek z gontu, był on zlokalizowany około pół metra nad poziomem terenu. Szalunek pod fartuchem był wykonany z desek szerszych niż reszta elewacji. Zmianie uległo także pokrycie dachu – pierwotny gont drewniany został zastąpiony blachą trapezową. Zmieniono kształt i wielkość prześwitów w izbicy.

5 Opis inwentaryzacyjny i stan zachowania

- Fundament, podmurówka

Kamienna podmurówka wymaga remontu. Od strony północnej pokryta jest porostami i mchami. Lico kamieni zabrudzone, w części zawilgocone i osypujące się. Posadowienie konstrukcji na luźno ułożonych kamieniach polnych spowodowało nierównomierne osiadanie obiektu, w efekcie tego wieża jest odchylona od pionu.

Fot. 1 Kamienna podmurówka. Widoczne zazielenienia, powierzchnia kamienia pokryta mchami i porostami.

Fot. 2 Kamienna podmurówka

- Schody zewnętrzne

Przed drzwiami wejściowymi ułożone są płyty betonowe, które spełniają rolę schodów zewnętrznych, jednak nie są dostosowane do różnicy poziomów. Płyty są niestabilne, krzywo położone.

Fot. 3 Płyty betonowe przed wejściem.

- Poszycie elewacji

Całość deskowania dzwonnicy jest wtórna. Deski stanowiące fartuch osłaniający podwalinę są prawie całkowicie pozbawione warstwy lakieru. Drewno jest wyszarżate, wyjąłowione. Od strony północnej deski fartucha zostały zabezpieczone nakładką z blachy. Końcówki desek poszycia znajdujące się blisko ziemi narażone były na większe działanie wilgoci, dlatego są zbutwiałe, zazielenione i wykruszone. Deski na pozostałej części elewacji są miejscami zazielenione oraz widoczne są ubytki w warstwie powłoki lakieru. Występują miejscowe pęknięcia wzdłużne. Deski stanowiące gzymsy również są objęte korozją biologiczną (szczególnie od strony północnej), pozostała powierzchnia drewna jest niezabezpieczona, wyjąłowiona. Gwoździe mocujące deski skorodowane.

Fot. 4 Deska stanowiąca gzyms elewacyjny.

Fot. 5 Ubytki w poszyciu elewacji

Fot. 6 Daszek zabezpieczający podwalinę drewnianą. Drewno wyjąłowione, wyszarzone. Końcówki desek szalowania zbutwiałe.

- **Konstrukcja drewniana**

Podwalina drewniana oparta na kamiennej podmurówce jest w złym stanie. Belka miejscami styka się z gruntem, co powoduje jej zawilgocenie. Widoczne są zazielenienia, drewno miejscami jest zbutwiałe.

Pozostała część konstrukcji szkieletowej jest w dobrym stanie technicznym.

Fot. 7 Drewniana podwalina.

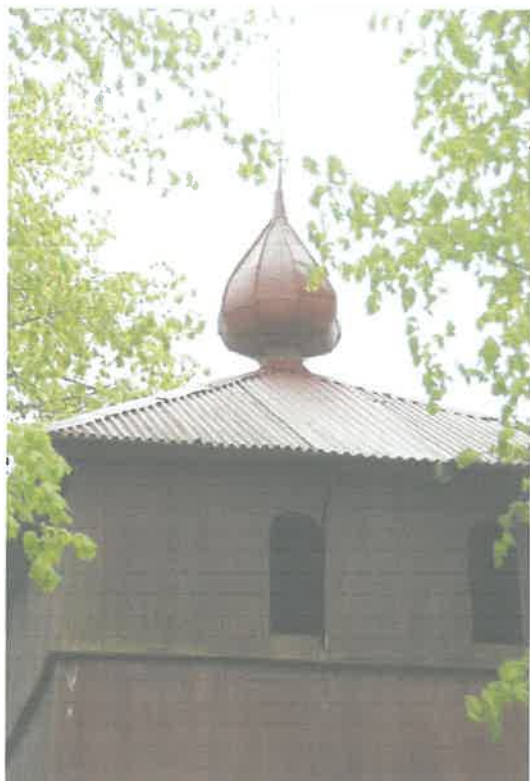
Fot. 8 Konstrukcja słupowo-ryglowa dzwonnicy

Fot. 9 Konstrukcja słupowo-ryglowa dzwonnicy

- **Pokrycie dachowe**

Pokrycie dachowe jest w złym stanie. Blacha jest skorodowana i odkształcona, powłoka lakiernicza starta.

Fot. 10 Pokrycie z blachy trapezowej

Fot. 11 Pokrycie z blachy trapezowej – zbliżenie na okap.

- **Stołarka drzwiowa**

Drzwi wejściowe na elewacji zachodniej i wschodniej kompletne w dostatecznym stanie technicznym. W wyniku normalnego użytkowania powłoka lakiernicza jest uszkodzona i odstania surowe drewno, uszkodzenia powłoki na listwie przymykowej, wokół klamki oraz dolnej partii skrzydeł. Widoczne drobne ubytki i pęknięcia drewna. Zawiasy częściowo skorodowane. Drzwi od strony wschodniej przystosowane tablicą informacyjną.

Fot. 12 Drzwi na elewacji zachodniej. Widoczne ubytki w powłoce lakierniczej.

Fot. 13 Drzwi na elewacji wschodniej.

- **Metaloplastyka**

Blacha pokrywająca makowicę jest skorodowana i odkształcona, powłoka lakiernicza starta. Metalowy krzyż miejscami skorodowany, starta powłoka lakiernicza.

Fot. 14 Blacha na makowicy.

Fot. 15 Metalowy krzyż.

- **Ogrodzenie**

Ogrodzenie wymaga remontu. Drewniane deski są wykrzywione, stykają się bezpośrednio z gruntem, co powoduje ich zawilgocenie i butwienie.

Fot. 16 Drewniane ogrodzenie.

6 Wnioski i założenia konserwatorskie

Zakłada się wykonanie prac o charakterze technicznym i estetycznym obejmujących elementy wykończenia zewnętrznego budynku oraz częściowo elementy konstrukcyjne. Stan zachowania nakłania do usunięcia rażących i szkodliwych nawarstwień i wymiany najbardziej zniszczonej substancji drewnianej w celu uzyskania optymalnych walorów estetycznych i przywrócenia pierwotnego charakteru dzwonnicy.

- **Fundament, podmurówka**

Ze względu na zły stan podmurówki, który jest bezpośrednią przyczyną nierównomiernego osiadania konstrukcji i jej odchylenia od pionu, należy wykonać nową podmurówkę. Nowa podmurówka zostanie wykonana z kamienia rodzimego murowanego na zaprawie wapiennej. Na styku kamienia z drewnianą podwaliną należy zastosować izolację poziomą z papy. Na etapie wykonania podmurówki należy wypoziomować konstrukcję i zniwelować odchylenie od pionu.

- **Schody zewnętrzne**

Wraz z remontem podmurówki przewiduje się wykonanie nowych schodów zewnętrznych. Schody należy wykonać jako kamienne z bloków piaskowca wg projektu.

- **Konstrukcja drewniana**

Podczas prac dokonać przeglądu więźby oraz elementów konstrukcyjnych i w razie konieczności przeprowadzić konieczną konserwację.

W celu zabezpieczenia drewnianych elementów przed degradacją przez mikroorganizmy, należy istniejące elementy drewniane i elementy nowo wbudowane, zabezpieczyć odpowiednimi środkami dezynfekującymi. Podyktowane to jest faktem, iż świeże drewno jest bardziej podatne na atak grzybów lub też owadów. Szczególnie istotne to jest przy łączeniu drewna starego z nowym, ponieważ drewno stare może być zainfekowane utworami grzyba, które są niewidoczne gołym okiem.

W razie konieczności należy zastosować preparaty wzmacniające stabilizujące (konsolidujące) tkankę drzewną, umożliwiającą pozostawienie bardzo zniszczonych oryginalnych elementów.

Do impregnacji drewna i odgrzybiania konstrukcji można stosować wyłącznie preparaty posiadające pozwolenie na wprowadzenie do obrotu, aplikując zgodnie z instrukcją podaną w karcie materiału. Wprowadzenie do drewna substancji chemicznych, powoduje jego utoksyczenie. Istnieje zatem niebezpieczeństwo szkodliwego działania środka na otoczenie. Poprawnie wykonany zabieg impregnacji nie powinien stwarzać zagrożeń na etapie użytkowania obiektu.

Drewno wykazujące ubytki substancji drzewnej wymaga uzupełnień. Zalecane są wkładki z odpowiednio dobranego gatunku o zbliżonej strukturze z drewna litego (tzw. flekowanie) lub z masy wypełniającej z pyłu drzewnego łączonego żywicami.

W przypadku znacznej destrukcji drewna, która uniemożliwia jego konserwację należy przewidzieć miejscową resekcję (wymianę). Dotyczy to zwłaszcza wymiany podwaliny drewnianej, która stanowi podstawę konstrukcji.

- **Poszycie elewacji**

Przewiduje się demontaż istniejącego poszycia i odtworzenie historycznego na podstawie archiwalnych fotografii. Deskowanie w układzie pionowym z listwowaniem (listwy nabijane na łączeniu desek). Deski pod fartuchem szersze niż w wyższych partiach elewacji. Do odtworzenia fartuch z gontu oraz gzymsy

profilowane wraz z daszkiem. Należy także odtworzyć kształt otworów w izbicy. Przewiduje się impregnację ochronną drewna z pozostawieniem naturalnego koloru.

- **Pokrycie dachowe**

Przewiduje się wymianę pokrycia z blachy trapezowej na gont drewniany. Do ułożenia nowego pokrycia zastosować gonty świerkowe, łupane, najlepszej jakości, impregnowane metodą kąpieli. Gonty łupane produkowane są ręcznie, poprzez promieniste rozszczepienie siekierą kłoca drewna, który rozpada się wzdłuż naturalnych włókien na deszczułki o trójkątnym przekroju. Deszczki takie mają szerokość od 7 do 14 cm (zależnie od średnicy pnia) i lekko falistą powierzchnię. Są one wygładzane ośnikiem, po czym w ich grubszej krawędzi przy pomocy struga o żłobi się rowek (wpust). Drewno używane do wyrobu gontów musi być dobrej jakości, nie powinno mieć sęków. Dlatego gonty szczypane wykonywano jedynie z bezsęcznych odcinków pnia pomiędzy kolejnymi okótkami gałęzi (co decydowało o ich maksymalnej długości od 60 do 70 cm). Gont łupany w związku z zachowaniem naturalnej struktury drewna jest znacznie bardziej odporny na warunki atmosferyczne niż gont cięty. Przewiduje się impregnację ochronną drewna z pozostawieniem naturalnego koloru.

Przewiduje się także wymianę podkonstrukcji mocującej pod gonty.

Prace ciesielskie należy wykonywać pracownikami posiadającymi wysokie kwalifikacje i doświadczenie przy wykonywaniu prac w obiektach zabytkowych a prace przy pokryciu gontowym pracownikami mającymi duże doświadczenie w kryciu dachów gontami zwłaszcza koszy i naroży połaci dachowych.

- **Stołarka okienna i drzwiowa**

Drzwi wejściowe na elewacji wschodniej i zachodniej należy odtworzyć na podstawie istniejących. Należy zdemontować tablicę ogłoszeniową.

- **Elementy metalowe**

Metalowy krzyż należy podać konserwacji poprzez oczyszczenie, naprawy i zabezpieczenie farbami antykorozyjnymi. Wymiana blach makowicy. Kształt i wymiary należy dostosować do obecnej.

- **Ogrodzenie**

Należy przewidzieć remont istniejącego ogrodzenia. Przewiduje się montaż słupków drewnianych na podkonstrukcji z betonu. Słupki z daszkiem drewnianym. Przęsła drewniane, sztachety nawiązujące do istniejących mocowane na poziomych belkach przytwierdzonych do słupów. Całość malowana w kolorze nawiązującym do elewacji cerkwi.

7 Program prac konserwatorskich

Uwaga: Nazwy własne przytoczone w niniejszym programie prac nie mają na celu naruszenia art. 99 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019r., poz. 2019 ze zm.), a służą jedynie sprecyzowaniu oczekiwań jakościowych i technologicznych zamawiającego. W każdym przypadku wykonawca może zastosować materiały, bądź rozwiązania równoważne.

- Elementy konstrukcyjne – więźba i ściany

1. Ocena stanu technicznego więźby i odstąpiętych elementów konstrukcyjnych - opracowanie sposobu postępowania.
2. Oczyszczenie wstępne konstrukcji z brudu, pyłu.
3. Przeprowadzić dezynfekcję i dezynsekcję drewna. Proponuje się użycie Algatu w przypadku glonów, a Boramonu do grzybów: Boramon C-30; Mycetox M; Mycetox B; Adolit M flüssig, lub tożsamy. Preparaty najlepiej nanieść metodą natrysku. Dla wzmocnienia efektu należy profilaktycznie nanieść mieszanki na zagrożone miejsca raz jeszcze przed zakończeniem prac.
4. Do wzmocnienia istniejącego drewna porażonego przez grzyby i owady techniczne - szkodniki drewna należy zastosować preparat wzmacniający np. PU-Holzverfestigung firmy Remmers lub tożsamy.
5. Uzupelnienie ubytków konstrukcji metodą fletowania. Należy użyć odpowiednio dobranego gatunku o zbliżonej strukturze. Do impregnacji nowego drewna użyć impregnat „Daxol - Przeciwogniowy impregnat do drewna” do drewna konstrukcyjnego lub tożsamy.
6. Drobne ubytki należy wypełnić przy użyciu masy wyrównującej wykonanej na bazie pyłu drewnianego i żywicy epoksydowej.
7. Impregnacja ochronna istniejących elementów impregnatem „Daxol Przeciwogniowy impregnat do drewna” do drewna konstrukcyjnego.
8. Całkowita wymiana silnie uszkodzonych elementów konstrukcji. Nowe drewno impregnowane „Daxolem” lub „Bohemit Antiflash”.

Wojciech Frączek
architekt
MP-0845

8 Dokumentacja fotograficzna

Fot. 17 Zdjęcie archiwalne pokazujące historyczny wygląd dzwonnicy. Źródło: karta zabytku

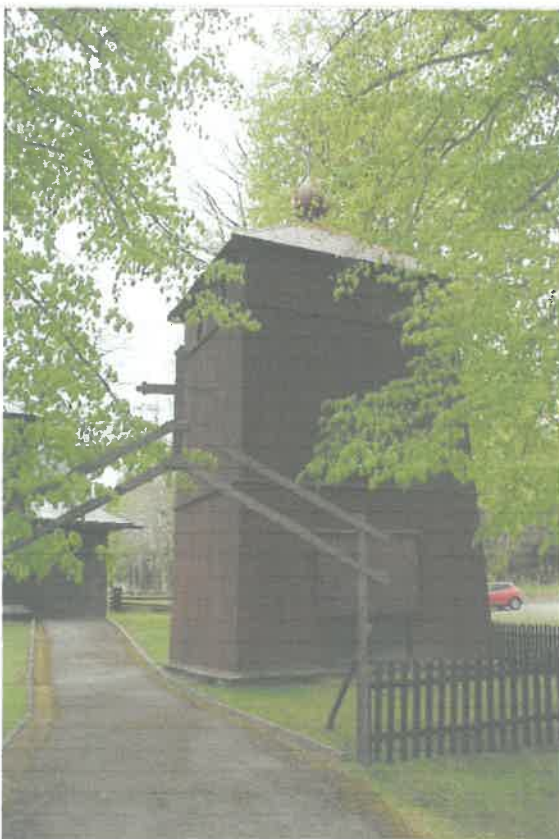
Fot. 18 Dzwonnica elewacja północna

Fot. 19 Dzwonnica elewacja zachodnia i południowa

Fot. 20 Dzwonnica elewacja południowa

Fot. 21 Dzwonnica elewacja wschodnia